

Integrerade bibliotek – mer än bara samarbete?

Af Joacim Hansson

Under de senaste åren har antalet samarbets- och integrationsformer mellan olika bibliotek och bibliotekstyper ökat väsentligt. Det finns många orsaker till detta.

Joacim Hansson
PhD, Institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap
Bibliotekshögskolan Högskolan i Borås
Joacim.Hansson@hb.se

En av de viktigaste är naturligtvis den informationsteknologiska utvecklingen, där inte minst bibliotekens olika digitaliseringsprojekt bidragit till att skapa nya vägar till kommunikation inte bara mellan bibliotekens samlingar och användarna, men också mellan olika biblioteksbestånd. Andra, kanske mindre synliga orsaker är ekonomisk styrning och utvecklandet av nya organisationskulturer. Framför allt de senare har bidragit till att många av de gränser vi tagit för givna mellan olika bibliotekstyper inte längre känns lika självklara.

Tittar vi på den biblioteksgeografi vi haft under 1900-talet, så har den varit relativt stabil, med å ena sidan folkbildningsbaserade folkbibliotek och å andra sidan bibliotek kopplade till framför allt utbildningssektorn, såsom skolbibliotek, utbildningsbibliotek och forskningsbibliotek. Så sent som för tjugo år sedan fördes i Sverige en inflammerad debatt om styggelsen med studenter på olika nivåer i folkbiblioteken. Dessa utgjorde ingen prioriterad målgrupp och upplevdes som något av en gökunge som tog resurser från mer prioriterade användargrupper inom folkbiblioteken. Idag är situationen den närmast motsatta. Den samhällsutveckling vi haft under framförallt det senaste decenniet med stora utbildnings-satsningar har placerat studenter, inte minst distansstudenter, som den kanske enskilt mest

prioriterade användargruppen i biblioteksektorn som helhet – också i folkbiblioteken.

När den här typen av ganska dramatiska förändringar sker under kort tid, så har bibliotekssektorn bara att möta och hantera dem. Ett sätt att göra det är genom olika former av samarbeten på lokal nivå mellan till exempel högskolebibliotek och folkbibliotek. Ibland går samarbetet längre och då talar vi om integrerade bibliotek, Joint Use Libraries, eller som den svenska termen kommit att bli, sambibliotek.

När forskare diskuterar integrerade bibliotek, så är det tydligt att det perspektiv som dominerar är ett praktiskt administrativt. Hur integrationen ska ske ekonomiskt, personalmässigt och administrativt är viktiga frågor, där många olika förslag och modeller presenterats. Ett problem som kommit lite i skymundan ett som rör de olika biblioteksinstitutionernas identitet och vad som händer med den när integrationen tar fart. Vi har sedan länge sett en relativt okomplicerad integration främst mellan folk- och skolbibliotek, men under det senaste decenniet så är det framförallt integration mellan folkbibliotek och universitets- eller högskolebibliotek som stått i centrum för intresset. I dessa senare fall har just institutionella identitetsfrågor kommit att visa sig problematiska. Det är två i grunden olika bibliotekskulturer som möts.

Forskningen om biblioteksintegration har identifierat tre vanliga nivåer av integration; minimal, begränsad och full integration. På den minimala nivån syns samarbetsavtal, där vissa administrativa rutiner samkörs, men bibliotekens traditionella roller behålls. På den begränsade nivån integreras biblioteken till exempel inom samma byggnad, men med olika avdelningar som rymmer den traditionella verksamheten. Ett annat sätt som är vanligt att utföra en begränsad integration på är, att dela upp bibliotekarierna i informationsdisken på ett sätt som motsvarar tillströmningen av användare. På dagtid, då det mest är studenter i biblioteket, arbetar högskolebibliotekarier – på kvällar och helger arbetar främst folkbibliotekarier, då användarna är mer varierade och uppgifterna bär präg av traditionellt folkbiblioteksarbete. Detta har ofta visat sig mycket lyckosamt. Vid full integration, som ännu är relativt ovanligt, upphör de integrerade biblioteken att finnas separat, och ett tredje, helt nytt uppstår.

Detta senaste är på många sätt intressant – för vid vilken punkt uppstår detta tredje, helt nya bibliotek? Ser vi kanske trettio år framåt så kommer integrerade bibliotek sannolikt inte att uppfattas som integrerade, för de användare som kommer dit minns inte vilka separata bibliotek som låg till grund för den vid det laget etable-

Den samhällsutveckling vi haft under framförallt det senaste decenniet med stora utbildnings-satsningar har placerat studenter, inte minst distansstudenter, som den kanske enskilt mest prioriterade användargruppen i biblioteksektorn som helhet – också i folkbiblioteken.

rade biblioteket. Det som då har hänt är att de bibliotek som integrerats låtit sin institutionella identitet utvecklas till att bli något annat än den var innan integrationen. Därav kan vi möjligen sluta oss till att folkbiblioteken som vi känner dem idag kommer att visa sig vara en historisk parentes, för det råder ingen tvekan att i de fall som integration sker mellan universitets- eller högskolebibliotek och folkbibliotek, så är det villkoren för de förra som styr utvecklingen. Alltså blir det i första hand deras identitet som försörjare av kunskap och information i en relativt instrumentell mening som ligger till grund

för det nya bibliotekets identitetsbygge. Detta får naturligtvis också konsekvenser för såväl relationen till varierade användargrupper som för den professionella självbilden hos bibliotekarierna.

När vi idag studerar utvecklingen av institutionell identitet i samband med biblioteksintegration, så är frågorna fler än svaren. Hur kommer folkbibliotekens värderationalitet att stå sig mot utbildningsbibliotekens mer instrumentella rationalitet? Hur kommer olika socialt och ekonomiskt underprivilegierade användargrupper att stå sig mot ”starkare” grupper som till exem-

pel forskare och studenter? Hur kommer den professionella identiteten hos bibliotekarierna att utvecklas? Med en medvetenhet om att biblioteksintegration inte bara är en praktisk angelägenhet och en öppenhet inför möjligheterna för en aktiv dialog mellan bibliotekariepraktiken och biblioteksforskningen, så står vi på tröskeln mot något nytt och mycket spännande i utvecklingen i våra offentliga bibliotek – en utveckling vars omfattning kanske bara kan jämföras med utvecklingen av de lokala folkbiblioteken för ungefär hundra år sedan.

Därav kan vi möjligen sluta oss till att folkbiblioteken som vi känner dem idag kommer att visa sig vara en historisk parentes, för det råder ingen tvekan att i de fall som integration sker mellan universitets- eller högskolebibliotek och folkbibliotek, så är det villkoren för de förra som styr utvecklingen.